

Kehittämisohjelma

Khall 09.04.2024 § 62

Valmistelija

kunnanjohtaja Pasi Ahoniemi, p. 044 7500 001.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuonna 2023 ja tällä oli suuret vaikutukset kuntien tehtäviin sekä rahoitukseen verotulojen ja valtionosuuksien osalta. Kuntatalouden kehitysarvio vuosille 2024 - 2027 on heikentynyt ja tulojen ja menojen välillä on kunnissa yleisesti kasvava epätasapaino. Kuntatalouden paineita lisäävät myös korkealla pysyvät nettoinvestoinnit ja verotuloarviota painaa talouskasvun hidastuminen. Valtionosuuksia pienentävät muun muassa sote-siirtolaskelmien tarkentuminen.

Eniten kunnan toimintaan ja tulevaisuuteen vaikuttavat kunnan väestökehitys, väestön ikärakenne ja huoltosuhteen kehittyminen. Lisäksi monet valtion ratkaisut vaikuttavat voimakkaasti kuntiin.

Talouden tasapainottamistyötä on tehty Paltamon kunnassa vuosittain ja pitkäjänteisesti talousarvioiden yhteydessä. Paltamon kunnanvaltuusto hyväksyi 16.12.2019 § 58 talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2020 - 2024. Tasapainottamisohjelman mukaisesti on pyritty löytämään keinoja, joilla Paltamon kunta on pystynyt sopeuttamaan omaa toimintaansa vastaamaan kiristynyttä talouden tilaa vastaavaksi. Elinvoimaan ja vetovoimaan panostamisen tärkeys on myös huomioitu, samoin myönteisiin kehittämishaasteisiin vastaaminen.

Paltamon kunnan taloudellinen tilanne on haastava erityisesti kuluvan vuoden osalta. Paltamon kunnan vuoden 2023 tilinpäätös on -642 304,74 euroa alijäämäinen. Kunnalla ei ole taseessa kattamattomia alijäämiä aiemmilta vuosilta. Vuoden 2023 tuloksen kirjaamisen jälkeen kertynyttä alijäämää on taseessa -281 262,07 euroa.

Kuluvan vuoden osalta talousarvio on -197 154 euroa alijäämäinen. Taloussuunnitelmavuosi 2025 on ennusteen mukaan -32 225 euroa alijäämäinen ja taloussuunnitelmavuosi 2026 on 290 469 euroa ylijäämäinen. Kuntalain 110 §:n 3 momentin mukaan kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä.

Alijäämä johtuu siitä, että palkkakustannusten, korkokustannusten, poistojen ja yleisen kustannustason arvioidaan kasvavan suunnitelmakaudella. Samaan aikaan rahoituspohja muuttuu. Verotulo- ja valtionosuusrahoitus ei kasva samassa suhteessa kulujen nousun kanssa. TE2024-uudistuksen vaikutukset on

huomioitu käytettävissä olevien ennusteiden mukaisesti vuodesta 2025 alkaen (vaikutus peruspalvelujen valtionosuusrahoitukseen sekä toimintamenoihin). Arvion mukaan valtionosuus ei kata täysimääräisesti uudistuksen mukanaan tuomia velvoitteita.

Paltamon kunnan on kyettävä tulevina vuosina tasapainoiseen talouteen, jotta se pystyy ylläpitämään peruspalvelut ja toisaalta onnistuu kerryttämään riittävän tulorahoituksen investoinneille. Taloussuunnitelmavuosille valmistellaan kehittämisohjelma, jonka avulla kunnan talous on tasapainossa viimeistään vuonna 2027 ja alijäämät voidaan kattaa kuntalain määräämässä ajassa.

Kunnanvaltuuston hyväksymässä strategiassa annetut palvelulupaukset ohjaavat myös talouden tasapainottamistyötä. Esimerkiksi asioiden tekeminen yhteistyössä muiden kanssa on mahdollisuus tuottaa palveluita resurssitehokkaasti eli kunnan talouden kannalta kestävästi. Vakaa ja tasapainoinen kuntatalous on yksi strategian palvelulupaus, mutta myös kunnan lakisääteinen velvoite.

Paltamon kunta aloittaa kehittämisohjelman laadinnan vuosille 2025 - 2026. Kehittämisohjelmaan kirjataan yksilöityjä toimenpiteitä elinvoiman lisäämiseksi, alijäämän kattamiseksi ja talouden tasapainon löytämiseksi. Kehittämisohjelman laatiminen alkaa huhtitoukokuussa 2024 ja kestää noin puoli vuotta. Kehittämisohjelma tuodaan valtuuston hyväksyttäväksi syksyllä 2024. Yksittäisiä toimenpiteitä voidaan toteuttaa jo vuoden 2024 aikana. Varsinaisesti kehittämisohjelma toimeenpannaan tulevien vuosien talousarvioiden yhteydessä.

Tasapainoisen talouden säilyttäminen edellyttää myös ennakkoinnin ja seurannan parantamista niille asetettujen tarkoituksenmukaisten tavoitteiden, mittareiden ja kriteerien avulla. Esimerkiksi syntyvyydellä ja positiivisella kuntaan muutolla on suora yhteys ryhmäkokoihin ja tilatarpeisiin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Painopisteen tulee olla hyvälaatuisissa, oikein mitoitetuissa lakisääteisissä palveluissa. Vapaaehtoisten palveluiden tuottamisessa kriteerinä on palvelun vaikuttavuus.

Kehittämisohjelman työkaluina voivat olla mm. palveluverkkoselvitykset ja -päätökset, henkilöresursoinnin päätökset, tulopohjan tarkistaminen, omaisuusjärjestelyt sekä arviot palkka- ja kustannuskehityksestä. Koska kyseiset toiminnot voivat vaikuttaa myös työntekijöiden työnkuviin, tehtävän työn määrään ja työvoiman käyttöön, voidaan osana kehittämisohjelman toteutusta käynnistää erillisellä päätöksellä muutosneuvottelut.

Tasapainottamisohjelman laatimiseksi voidaan hankkia asiantuntija-apua. Asiantuntijapalveluiden hyödyntäminen vahvistaa ohjelman laatimisprosessia ja tuo kunnan ulkopuolista näkemystä sekä arvokasta vertailutietoa muista kunnista. Myös kunnan henkilöstö ja kuntalaiset saavat mahdollisuuden osallistua kehittämis- ja sopeutustoimien määrittelyyn.

Esittelijä kunnanjohtaja Pasi Ahoniemi, p. 044 7500 001.

Kunnanjohtajan päätösehdotus: Kunnanhallitus päättää käynnistää kehittämisohjelman laadinnan.

Kehittämisohjelman ohjausryhmään nimetään valtuustoryhmien puheenjohtajat, kunnanhallituksen puheenjohtaja, kunnanvaltuuston puheenjohtaja sekä viranhaltijoiden edustajiksi kunnanjohtaja ja sivistysjohtaja.

Ohjausryhmä kuulee tarvittaessa palvelualuejohtajia, muita viranhaltijoita, henkilöstön edustajia ja tarpeelliseksi katsomiaan asiantuntijoita.

Ohjausryhmän tehtävänä on valmistella kehittämisohjelma, joka sisältää konkreettisia esityksiä ja toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi, elinvoiman lisäämiseksi sekä palvelurakenteen muuttamiseksi.

Kunnanhallitus: Kunnanhallitus hyväksyi kunnanjohtajan päätösehdotuksen.

Merkittiin pöytäkirjaan, että Mari Möttönen poistui kokouksesta klo 16.33.

Merkittiin pöytäkirjaan, että Erkki Kempainen poistui kokouksesta klo 16.52.

Toimeenpano: ote, johtoryhmä, esihenkilöt, pääluottamusmiehet. Muutoksenhakukiello (asia koskee valmistelua).

Khall 26.11.2024 Julkinen
87/02.02/2024

Valmistelija kunnanjohtaja Pasi Ahoniemi, p. 044 7500 001.

Kunnanhallitus päätti 9.4.2024 § 62 käynnistää kehittämisohjelman laadinnan. Kehittämisohjelman ohjausryhmään nimettiin valtuustoryhmien puheenjohtajat, kunnanhallituksen puheenjohtaja, kunnanvaltuuston puheenjohtaja sekä viranhaltijoiden edustajiksi kunnanjohtaja ja sivistysjohtaja.

Ohjausryhmän tehtävänä oli valmistella kehittämisohjelma, joka sisältää konkreettisia esityksiä ja toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi, elinvoiman lisäämiseksi sekä palvelurakenteen muuttamiseksi.

Kehittämisohjelmaa on valmisteltu 9.4. - 20.11.2024. Kehittämisohjelmassa suunnitellut toimenpiteet ovat monipuolisia ja suuntautuvat sekä toiminnan tehostamiseen että tuottavuuden kasvuun, mutta myös toteutettaviin säästöihin ja kustannustason

laskemiseen. Vaikutuksia on lähinnä käyttötalouteen, mutta investointienkin osalta on tehtävä kriittinen tarkastelu tulevina vuosina.

Operatiivisessa toiminnassa säästöjä on haettu ja toimeenpantu aktiivisesti osana normaalia arkea jo kehittämisohjelman laadinnan aikana. Ohjausryhmä on käynyt läpi kuntaorganisaation toiminnot ja henkilöstön käytön sekä siihen liittyvän alustavan suunnitelman vuosille 2025 - 2026. Ohjausryhmässä on käyty läpi kunnan lakisäätteisten toimintojen lisäksi kunnan harkinnanvaraisia toimintoja. Asiantuntija-apua työhön hankittiin Kuntamaisema Oy:lta.

Ohjausryhmä on kokoontunut 10 kertaa. Ohjausryhmän kokouksissa linjattiin valmistelun etenemistä ja toteutusta sekä eri tahojen osallistamista valmisteluun. Valmistelutyöhön osallistettiin valtuutettuja ja viranhaltijoita seminaarien muodossa. Kuntalaisille järjestettiin kysely ja avoin keskustelutilaisuus. Henkilöstö sai jättää ehdotuksia toimenpiteistä tulosityksiköittäin. Ohjausryhmä hyödynsi saatuja ehdotuksia kehittämisohjelman toimenpiteiden valmistelussa.

Kunnanhallitus asetti tavoitteeksi, että taloussuunnitelmavuosille valmistellaan kehittämisohjelma, jonka avulla kunnan talous on tasapainossa viimeistään vuonna 2027 ja alijäämät voidaan kattaa kuntalain määräämässä ajassa. Työn alkaessa arvio kunnan talouden epätasapainosta oli noin 0,4 – 0,5 miljoonaa euroa vuotta kohden.

Ohjausryhmän esitys kehittämisohjelmaksi sisältää noin 0,58 miljoonaa euroa toimintakatetta pysyvästi vahvistavia toimenpiteitä, jotka toimeenpantaisiin vuosien 2025 - 2026 aikana. Valtuusto käsitteli ohjausryhmän esitysluonnosta valtuustoseminaarissa 14.11.2024. Kuntalaiskyselyn tulokset on koostettu oheismateriaaliksi päätöksentekoon. Henkilöstön edustajien kanssa on käyty kehittämisohjelman valmisteluun liittyvät yhteistoimintaneuvottelut 4. - 29.10.2024. Osana kehittämisohjelman laadintaa on käynnistetty myös organisaatiomuutos.

Kehittämisohjelmapäätös on luonteeltaan puitepäätös. Valtuusto ei siis sitovasti pääte yksittäisistä toimenpiteistä vaan hyväksyy toimenpidekokonaisuuden, jonka yksittäiset keinot päätetään hallintosäännön mukaisin toimivaltuuksin erikseen tai osana kunkin vuoden talousarviota.

Paltamon kunnan tulee kehittämisohjelman lisäksi etsiä muitakin keinoja talouden tasapainottamiseksi vuoteen 2026 mennessä. Paltamon kunnan on lisäksi jatkettava tiukkaa taloudenpitoa siten, että toimintakustannusten kasvu rajataan enintään keskimääräisen inflaation tasolle.

Kehittämisohjelman toteutumista ohjataan talousarvioissa määrärahojen osalta ja toteutumista seurataan tilinpäätöksissä.

Valtuusto ottaa tarvittaessa kantaa kehittämisohjelman sisällöllisiin muutoksiin talousarviokäsittelyjen yhteydessä tulevina vuosina.

Liitteenä ohjausryhmän yksimielinen esitys kehittämisohjelmaksi vuosille 2025 - 2026.

Oheismateriaalina kuntalaiskyselyn koonti ja valtuustoseminaarin koonti.

Esittelijä

kunnanjohtaja Pasi Ahoniemi, p. 044 7500 001.

Kunnanjohtajan päätösehdotus:

Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että se hyväksyy liitteenä olevan kehittämisohjelman vuosille 2025 - 2026.

Kunnanhallitus:

Toimeenpano: valtuuston käsittelyyn.
Muutoksenhakukielto (asia koskee valmistelua).